

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1882.

24:e årgången

4:e häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

21. "Min moder och jag."

En minnesteckning.

*»O ma mère, recevez mes amours
Toujours!«*

I.

Så väl jag ser henne, den väna qvinnan, med det allvarligt milda ansigtet och den solvarma blicken!

Det var qväll, hon satt ensam vid lampan. Alla andra i huset hade redan gått till hvila. Hon sydde på ett litet barnlinne. Ingen fick se henne lägga hand vid det arbetet, hon tog fram det blott när hon var ensam. Hon visste icke riktigt, hvarför hon så gjorde; känslan sade henne blott, att det borde så vara.

Så flitigt hon sydde! Tiden led emot midnatt. Det var alldeles tyst omkring henne. Endast det stora slagurets hårda knäppningar ljödo genom stillheten. Omsider lutade hon pannan mot handen och tänkte på den, hon väntade. Hon kom så in i tankarne, att hon för en stund glömde arbetet och så suckade hon: »förbarma dig öfver mitt barn, o Herre Gud! Låt icke verlden draga det från dig! Om än det förvillas, rädda det dock omsider för ditt himmelska rike.

Hon satt ett ögonblick med handen öfver ögonen, liksom om lampskenet varit för starkt; derpå återtog hon sömnaden. Det lilla linnen blef färdigt. Hon läste omsorgsfullt in detsamma, kastade en blick mot den stjernströdda omätligheten och gick till hvila. Hennes man, trött af dagens arbete, låg redan i djup sömn. Blott Gud och oändligheten hade sett hennes arbete och hört hennes hjertas bön.

II.

Några dagar derefter kom den väntade, den, som förbönen gälde och åt hvilken det första linnet sytts i sådan hemlighet — och det var jag.

Gråt var min första lifsytring, liksom den är alla andras, men vid ljudet af min röst genombäfvades min moders själ af tacksamhet mot Gud, och af en känsla, sådan qvinnan kan erfara den blott en gång i sitt lif, mannen deremot väl aldrig — jag var mina föräldrars förstfödde. — Min moder upprepade derefter i sitt hjerta ungefärligen samma bön som före min födelse — den der qvällen, då hon satt ensam vid lampan.

Sedan jag blifvit iklädd min första drägt, bars jag till henne och fick hennes första kyss. Jag hade väl ingen förnimmelse af den, men det förefaller mig, som om den ändå varit helig, varit liksom en invigning till lifvet,

Så snart hennes krafter det medgäfvo, kanske dessförinnan, tog hon vård om mig. Hon närde mig ur sin egen barm, och skulle ansett syndigt att icke göra det, då naturen förlänat henne krafter dertill. Hon skulle velat gifva mig sitt hjertblod om det behöfts. Lika vaksam på sig sjelf som hon varit flera månader före min födelse, var hon äfven nu, både i andligt och lekamligt hänseende, på det jag icke genom hennes förvällande skulle »insupa något ondt med modersmjölken».

Mitt första leende gjorde henne ousägligt glad. Det var som om min späda själ i detsamma sträckt sig emot henne till omfamning. Hon lärde sig liksom öfversätta mitt joller, det ingen annan, icke ens min fader förmådde tyda. Hon följde min andes utveckling från den stund den första gryende tanken afspeglade sig i min blick.

Samtidigt med mitt förstånds uppvaknande började min sedliga uppfostran. Jag fick lära mig att vänta och vara

tålig. Min moder gaf mig icke föda hvarje gång jag gret, och jag fick icke allt, hvarefter den naturliga instinkten bjöd mig att sträcka händerna, men väl lärdes jag, i den mån begreppet klarnade, att det gifs mycket, hvarefter man aldrig bör sträcka dem. — Jag vandes vid renlighet och ordning, så att dessa blefvo för mig ett oafvisligt behof: en ren själ trifves icke i en oren kropp.

Min religionsundervisning, om jag så får kalla det, började så godt som i vaggan. Innan min tunga lärt sig att rent uttala den Eviges namn, visade nemligen min moder mot hans klara sol eller hans tindrande stjernor och sade: »deruppe bor han, högt, högt», för att sålunda genom hans verk gifva mig en aning om honom. Då hon lärde mig bedja min första bön i Jesu namn, kände jag redan i mitt hjerta en helig vördnad för detsamma, ty min moder hade ofta, då hon var ensam med mig, knäfallit vid min vagga och i det namnet talat med Gud, och af det fridfulla uttrycket i hennes ansigte, hade jag dunkelt förstätt, att han liksom svarade henne.

III.

Då min kropp var så pass för sig kommen, att jag utan men för hans helsa och utveckling ansågs kunna börja lära mig läsa, meddelade min moder mig den första undervisningen. Hon hade sin lärometod mer i hjertat än i hufvudet, och den var ganska lättfattlig. Den öfvades nästan som på lek, men det var alltid allvar i leken. Liksom solstrålen om våren framlockar blomma vid blomma i ängens sköte, så lockade strålen ur min moders öga det ena begreppet efter det andra fram i min själ. Min fader hade knappt aning om att jag begynt läsa, förrän han en dag helt plötsligen till sin förvåning och glädje upptäckte, att jag kunde det.

De första religionsbegreppen — aningen om Guds allmakt och storhet — inplantades som jag nämnt tidigt i min

själ, och den kristendomsundervisning, jag sedermera fick, var blott en fortsättning af min moders förarbete, blott en utveckling och ett hägnande af de ljusets frön, hon redan utsått i mitt hjerta.

Den Gud, som talade till Moses ur den brinnande busken och hvars bud till Abraham lydde: »jag är Gud allsmäktig, vandra för mig och var fullkomlig», var ju samma ljusets fader mot hvars klara sol och tindrande stjernor hon lärt mig sträcka mina späda händer och om hvilken hela naturen talade och bar vitnesbörd. Han älskade mig och oss alla, sade min moder; menniskan ver slägt med honom, skapad af honom till evig lycksalighet och härlighet. Syndafallet, — om hvilket jag fick läsa i bibliska historien — hade icke upphäft människans ursprungliga bestämelse, ty »så» älskade Gud verlden att han utgaf sin ende son, på det att hvar och en som tror på honom skall icke förgås, utan få evinnerligt lif»

Hufvudsumman af den kristendoms-kunskap, min mor meddelade mig, skulle kunna sammanfattas i apostelens ord: »Gud är kärleken»; men hon glömde icke heller framhålla, att Gud är äfven rättfärdigheten. »Hvad menniskan sår, det skall hon ock uppskära».

Tidigt vandes jag vid äfven det kroppsliga arbetet och fick derigenom håg och lust för detsamma. Som allt ensidigt arbete stör jemnvigten mellan kropp och själ, tilläts jag icke att utbilda någon af dessa på den andras bekostnad. Sysselet vid boken var en hvila för kroppen och kroppsarbetet en hvila för själen; genom en dylik omvexling bistodo de hvarandra. Huru upplifvande kändes det icke att, då man suttit stilla några timmar, om sommaren skyffla gångar i trädgården eller vända hö på ängen och om vintern såga ved — eller hellre skotta snö, så det yrde kring knutarnel

När jag sedermera i verldshistorien läste om, huru hvarje medborgare i det gamla Rom, hur hög lefnadsställning han

än innehade, var skyldig att låta sin son lära ett handverk, kände jag en stark sympati för romarne och en stor tacksamhet mot mina föräldrar, som, oaktadt jag icke var en gosse, uppfostrat mig så, att jag i en framtid, derest omständigheterna sådant kräfde, kunde med mina händers arbete försörja mig sjelf.

Då min moder under min uppväxt behöfde tillrättavisa mig för mina fel och någon gång äfven bestraffa dem, skedde sådant alltid mellan fyra ögon. Hennes naturliga finkänslighet sade henne, att ingen blir bättre genom att utskämmas inför menniskor; mången har kanske just derigenom tagit obotlig skada. Då hon straffade, var hon väl icke lika mild som då hon smekte, men jag är viss om, att hon var lika kärleksfull, ty hennes handlingar bestämdes icke af ögonblickets ingifvelser, utan af öfvertygelsen om det rätta. Likt den grekiske talaren Perikles, hvars lifliga föredrag aldrig rubbade ens ett enda veck i hans mantel, behöll hennes själ alltid den aktningsbjudande jemnvigten.

Tidigt sörjde hon också för att icke behagsjuka och koketteri skulle få insmyga sig i mitt väsen. Jag mins hur hon en gång visade mig en blomma, som slog ut i solljuset. »Se, sade hon, det är för solen, hon öppnar sig; för mörkret skall hon åter draga bladen tillsamman. Det stode bättre till här i verlden, om alla menniskor gjorde på samma vis». Derigenom att min moder sjelf lefde i sanningen, lärde hon mig att bevara min själs öppenhet. »År ditt öga ljust, så är hela din kropp ljus.» En oklar blick, ett grumligt öga liknar ett upprördt vatten, man ser icke dess botten och man misstänker att den icke är ren.

IV.

Jag måste nu tala något om min barndoms fröjder, hvilka till en stor del också förblifvit min ungdoms.

De köptes hvarken i leksaks-, konfekts- eller grannlåtsbodarne; de kostade egentligen ingenting, utom kärlek, kanske därför voro de så rena och ljufliga. Det var min moder, stundom också min fader, som beredde mig dem, liksom till belöning efter flitigt arbete. De voro ständigt desamma och blefvo dock aldrig enformiga, ty de förnyades hvarje år, alldeles som jordens anlete. Jag fick följa med på vandringar ut i det fria. Hjertat klappar högt af fröjd ännu, när jag tänker på våra sommarnöjen, man skulle nästan kunnat kalla dem studier, ty min moder förstod att lära mig naturens bildspråk efter samma hjertemetod, som hon lärt mig modersmålet. Hon lekte med mig, som om hon varit ett barn äfven hon och det var hon också, ty hennes väsen hade bibehållit sin ursprungliga friskhet. Någon hade sagt mig, att det var syndigt att leka. Min moder sade, att det berodde på — huru man lekte. Visheten (Gud sjelf) »lekte på jordens krets», står der i bibeln, och hela skapelsen kan, i samma mening, sägas vara en lek till Skaparens ära — och bäst vi så voro midt i vår lek, var det som om hon tagit fram en nyckel och låst upp porten till naturens stora bild-kammare. Hon tänkte med psalmisten: »stora äro Herrans verk, och den, som uppå dem aktar, han hafver sin lust deraf». Hon gjorde mig uppmärksam på att äfven det minsta i skapelsen var något stort, som förtjente betraktas och beundras. Daggdroppen, som skimrade på gräset, afspeglade, trots sin litenhet, både jord och himmel; i sig sjelf en kall, färglös tår, förvandlades han genom strålarne från ofvan till en härligt skiftande perla. Masken, som krälade på nässelbladet, gömde inom sig, så ful han än var, begynnelsen till den nya varelse, som en dag skulle lyfta sig bland blommorna på skära, guldströdda vingar. Spindeln, som gjorde sina fina skimrande solar i buskar och träd, var en konstnär, som funnit upp spånad och väfnad, innan menniskor funnos till. Biet sjöng, om det än bar på

en börda aldrig så tung, kanske blef den lättare då. Myrorna sträfvade allesamman för hvarandra, det gick så det var en lust åt. Solstrålen kastade sig in bland skuggorna, äfven de mörkaste, sådan var hans uppgift, men han förlorade därför aldrig sin renhet. Bäckan gick icke öfver holmarne, han gick omkring dem och på det sättet nådde han fram; han längtade till floden, floden till hafvet. Så hade också menniskan behof af att ansluta sig till något större än sig sjelf.

Äfven under den oblidare årstiden förgick sällan någon dag, som vi icke voro ute. Den höstliga stormen brusade en gripande sång om förgängelsen, och de fallande guldröda bladen hviskade allesamman en sommarsaga, lik människohjertats.

Huru stämmningsgifvande var icke naturen äfven om vintern! Den ödsliga heden höljdes i silfverskir så stor han var, och minsta buske fick gömma sin nakenhet i en skrud, hvitare än den, i hvilken jag döptes. De rimfrostbefransade träden stodo försänkta i drömmar om den tillkommande våren; det kunde man förstå deraf, att knopparne på de allra flesta redan funnos till. Naturen liksom sof på en förhoppning under sitt hvita täcke, och hvarje solglimt, som lyste fram deröfver, innebar ett uppståndelselöfte.

När väderleken var sådan, att vi icke kunde anställa våra naturbetraktelser utom hus, behöfde vi ju knappt gå längre än till en fönsterruta för att få förströelse. Isblomman på glaset var ett konstverk, väl värdt en stunds uppmärksamhet. Trots sin stora obetydlighet, bildades hon efter lika bestämda och orubbliga lagar som cedern på Libanon och jättesträdet i Amerikas urskogar — och snöflingan, hon var icke blott en stelnad droppe, nej, hon var en stjärna, en sol, en liten verld för sig; och när allt kom omkring, så vore verldarne i Guds oändliga verld kanske talrikare, än snöflingorna och i förhållande till det hela icke ens så stora som de . . .

Min moder gjorde mig uppmärksam på att ordningens lag gick igenom hela naturen och att det var en anvisning för människan att lefva efter den lag, som skrefs allraförst i hennes samvete.

V.

Jag är längesedan fullväxt och mina flesta ungdomsår ligga bakom mig.

Mina föräldrar hafva gifvit mig den bästa uppfostran, hvartill de varit i stånd. De hafva vant mig vid lydnad, ordning, arbete och gudsfruktan, — hufvudgrunderna för såväl furstesonens uppfostran som dagakarlsbarnets.

Jag har fått odla mitt förstånd, inhemta kunskaper och utveckla mina själsförmögenheter. Min undervisning har på visst sätt alltid stått under min moders uppsigt, äfven när jag varit långt ifrån henne och undervisades af fremmande; hennes klara blick har, så att säga, alltid varit öppen öfver mina handlingar, d. v. s.: den har stått så lefvande för mitt minne, att jag icke kunnat företaga mig något, hvaruppå jag kunnat tänka mig, att den skulle fallit ogillande.

Jag har någon tid varit ute i verlden och sökt gagna med de pund, Gud mig förlänat och de insigter, jag förvärfvat. Både medgång och motgång hafva fallit på min lott, men min moder lärde mig genom sitt exempel att saktmodigt bära båda. Ofta har jag vunnit beröm af de personer, bland hvilka jag vistats och verkat; intet har gladt mig så mycket, som när jag hört någon säga: hon har säkert haft en förträfflig mor; ty det berömmet, som ju icke tillföll mig, har varit fullt rättvist.

* * *

Sedan ett år är jag förlofvad med en man, hvars personlighet redan vid vårt första sammanträffande gjorde på mig

ett intryck, sådant ingen annan gjort och kom mig att tänka på Platos vackra idé om två stjernehälfter, som söka hvarandra. Kan det vara blott min fantasi, som missledd af ett par strålande ögon, bedragit mig; sådant händer ju alla dagar, men, nej, det är något i mitt hjerta, som hviskar, att det icke händt mig. Han är ädel och god, står i kunskaper så högt öfver mig att han alltid kan vara min lärare och omfattar med innerlighet den tro, i hvilken jag vill lefva och dö. Så snart han med ord yppat sin kärlek till mig, meddelade jag det åt min moder; han talade samma dag med begge mina föräldrar. »Vill du följa med denne mannen», frågade de, liksom en gång fordom Rebeckas, och jag svarade, som hon, »ja, jag vill med honom», men till min moder hviskade jag: »han skall dock icke taga mitt hjerta från dig, o moder! Han och jag hafva älskat hvarandra blott sedan vi råkades, men du har älskat mig, innan du såg mitt ansigte.» Detsamma sade jag till honom och jag tror icke han skulle tyckt om ifall jag tänkt annorlunda, viss som han är och kan vara om, att jag, trots min varma kärlek för min moder, vill älska honom i nöd och lust.

Min moder är nästan säker om, att jag skall blifva lycklig äfven i de nya förhållanden, hvori jag inträder. »Föräldrarnes välsignelse bygger barnen bo», och mitt val öfverensstämmer med deras önsknningar. Dessutom har min moder lärt mig att förtrösta på en kärlek, som är höjd öfver alla vexlingar, och att betrakta både lifvet och döden i strålarne af hans eviga ljus.

Så snart en prest satt kyrkans insegel på vårt förbund, resa vi till den ort, der min man såsom embetsman har sin verksamhet. Minnet af min moder skall som en ljus uppenbarelse följa mig på min färd genom lifvet. Hon skall vara mycket i mina tankar och hon skall få mina kärligaste bref.

Men det blir långt mellan mitt föräldrahem och mitt eget. Kanske skall jag aldrig mera återse min moder! Jag kan knappt föreställa mig, huru det skulle kännas att vara på jorden, då hon icke mer vore der, ty fastän vi på de sednare åren lefvat långt ifrån hvarandra, hafva vi dock lefvat i ett ständigt tankeumgänge. — Sällan har jag helsat en ny dag, utan att tänka på min flitiga moder, som oftast var uppe med solen och bevisade, att »morgonstund har guld i mund»; och när qvällens stjärna tindrat emot mig, och min själ uttalat sig i sång eller bön, har jag känt att min moders tanke och min mötts på vägen till den oändlige, hvars kärlek först blickade mig till mötes ur — min moders öga. Hon har redan börjat åldras, kanske skall jag komma hem en gång för att iordningsställa hennes sista drägt. . . . eller, hvem vet, döden räknar icke åren: kanske skall hon komma till mitt hem och sy min. Kanske! — — —

Så väl jag kan föreställa mig, huru hon då, om qvällen, sedan alla andra, äfven min man gått till hvila, skall lägga hand vid mitt *sista* hvita linne, liksom hon en gång lade hand vid mitt *första*. Hon skall försjunka i tankar, liksom då; hon skall komma ihåg, när hon såg den första gryende tanken af spegla sig i mitt öga, när hon lärde mig min första bön; hon skall komma ihåg min barndoms och min ungdoms fröjder, som hon delat med mig, och det skall vara både hvitt och grönt i hennes minne, men öfver alltsamman skall gjuta sig strålarne af hennes kärlek. . . . Hennes kinder skola kanske vara insjunkna och pannan fårad, men ögat, ur hvilket den odödlige anden talar, skall vara lika klart, som det var, innan hennes blick första gången mötte min i verlden. Hon skall luta hufvudet mot handen och hviska: »Herre, jag tackar dig att du hört min bön, att du förbarmat dig öfver mitt barn och frälsat det för ditt himmelska rike.

Och så skall hon kanske gå in i ett annat rum, der det är hvitt öfverallt, bara hvitt, trycka sina varma läppar mot min kalla panna och tänka, »det var jag, som älskade dig först, du kan icke hafva glömt mig» . . . Och allt skall vara så tyst, så evighetstyst . . .

Och för hennes sista kyss skall jag vara, om möjligt, ännu likgiltigare, än jag var för den första; men det gör också detsamma. Hon lyfter på lakanet, som hänger för fönstret, hon blickar mot oändligheten och derifrån tycker hon sig förnimma en röst, som säger:

»Jag är nu den väntande, och du den som väntas. Herren belöne dig för all din kärlek, o moder!»

Anna A.

---

22. Tvänne förkämpar för kvinnofrågan i Tyskland.

III.

Franz von Holtendorff.

I föregående årgång hafva vi skildrat *Fru Louise Otto* och hennes banbrytande verksamhet för kvinnofrågan i Tyskland under dess senare skede. Här vilja vi nu i några få drag söka teckna den verksammaste och mest framstående manlige förkämpen för en reform af den tyska kvinnans uppfostran och hennes ställning i förhållande till familj och stat.

»*Holtendorff* var ledare för hela rörelsen», heter det i ett bref från Louise Otto. Dermed är hans plats i den tyska kvinnans nyare historia angifven, och detta af den bästa auktoritet.

Franz v. Holtzendorff föddes 1829 i Uckermark. Från 19 års ålder egnade han sig åt juridiska studier, dels i Berlin, dels i Heidelberg och Bonn. 1852 promoverades han till Jur. Doktor, utnämndes några år derefter till privat-docent, och blef 1861 extraordinarie professor vid universitetet i Berlin. Säsom lärare verkade han der med stor framgång, och föreläste äfven öfver tidsfrågor af allmännare intresse, deltog i stiftandet af den så kallade Deutschen Juristen-Tag, och af föreningen för folkupplysningens främjande. Från 1861 till 1874 utgaf han tillsammans med Virchow en förträfflig serie populära vetenskapliga föredrag och har sedan 1872 deltagit i red:n af en annan skriftserie under titel *Zeit- und Streitfragen*. Den tyska protestantföreningen räknar honom bland sina medarbetare.*) Inom den så kallade *Letzte-Verein*, för främjande af den qvinliga ungdomens bildning och förmåga af sjelfförsörjning var han länge den kraftigaste ledaren. Tyngdpunkten af sin rika reformatoriska verksamhet har han förlagt till straffväsendet och fångvården. Kring detta ämne rör sig ock företrädesvis hans skriftställareverksamhet. Man har sagt oss, att han inom juristernas verld anses säsom en bland de främste förkämparne för dödsstraffets afskaffande och för tillämpningen af det irländska fångvårdssystemet. Redan 1859 utgaf han en skrift om detta system, och under ett »Social science» möte i Dublin 1862 deltog han i förhandlingarne rörande dess fördelar och studerade dess tillämpning. Den som tecknar dessa rader minnes honom från denna tid säsom en person med tilltalande väsen och uttrycket af ovanlig kraft och intelligens prägladt på den breda pannan och de bestämda anletsdragen. Några år senare besökte han Sverige och uppsökte då bl. a. den svenske förkämpen för dödsstraffets afskaf-

*) Denna förening, stiftad af några bland Tysklands mest ansedde män, har för sin reformatoriska verksamhet uppställt höga syften, hvarom bl. a. vittnar ett af henne utgifvet stort bibelverk, grundadt på vetenskaplig forskning.

fande, justitierådet K. Olivecrona. 1873 kallades han till Professor i rättsvetenskapen vid universitetet i München.

Efter denna allmänna teckning af Holtendorffs verksamma lif återvända vi till hans arbete för en reform af qvinnans uppfostran och samhällsställning. Den första frukten häraf var den, äfven på svenska öfversatta skriften, »*Über die Verbesserung in der gesellschaftlichen und wirthschaftlichen Stellung der Frauens*» utgifven 1867, hvori han visar att rättvisan kräfver för qvinnan högre bildning och vidare verkningskrets än man dittills medgifvit henne, samt uttalar sin öfvertygelse att familj och stat endast kunna vinna derpå. Boken var en bland de bästa och kraftigaste insatser, som på kontinenten blifvit gjorda i den nutida qvinnofrågan, och dess författare betraktas i Tyskland såsom grundaren af qvinnornas medborgarrätt. (Se Brockhaus konversationslexikon 1879 art. *Die Frauenfrage* sid. 829—33).

Ännu kraftigare uttalar Holtendorff dessa åsikter, och utvecklar med frimodighet de konsekvenser, till hvilka de leda, i sitt tal vid den allmänna *Frauen-Vereins Conferenz* i Berlin 1869. Då detta berömda tal ej blott är det klaraste uttrycket af Professor Holtendorffs personliga åsikter, utan tillika kan gälla såsom inbegreppet af hvad ädla och frisinnade män i Tyskland tänka rörande den pågående eller förestående reformen af qvinnornas sociala ställning, meddela vi en sammanfattning deraf i slutet af denna uppsats.

Icke heller efter sin förflyttning till *München*, der han är upptagen af trägna göromål, har Professor Holtendorff försummat att verka för qvinnornas sak, om han ock ej mera kan taga en så ledande del i pågående möten och föreningsangelägenheter som förr. Bland annat har han anordnat *vetenskapliga kurser för högre qvinnobildning*, hvilken läroanstalt invigdes i Mars 1878 under stort tillöpp af åhörare samt i närvaro af framstående universitetslärare, ministrar m. fl., bland

andra den omtalade katolske presten, Dr Döllinger. Invigningstalet hölls af Prof. Holtzendorff. Han påpekade dervid det svalg, som söndrar den manliga och qvinliga bildningen, erinrade om det materialistiska draget i tidsandan, samt framhöll huru viktigt det vore, att i en sådan tid göra den qvinliga karakterens rent andliga och etiska sidor mera gällande, på det qvinnan måtte såsom uppfostrarinna blifva i stånd att ej blott hos sina döttrar utan ock hos sina söner grunda en fast sedlig karaktär och ingjuta hos dem kraft och mod till det rätta. — Att bereda qvinnorna för denna deras höga uppgift vore ändamålet med den nya läroanstalten.

Högt aktad såsom vetenskapsman och tänkare, och betraktad såsom en bland de sjelfskrifne ledarne af det *ädla* reformsträfvandet i sitt land, skall Professor Holtzendorff äfven helgas såsom en af qvinnosakens mest upplysta, ädla och varm-hjertade vänner.

IV.

Uttalanden i qvinnofrågan af Professor Holtzendorff.

Ur *lokal* synpunkt har qvinnofrågan antagit en företrädesvis *ekonomisk* karaktär, riktad på att inskräpa grundsatsen om *arbetets ära*, samt att skaffa *utvägar till sjelfförsörjning*.

Ur *national* synpunkt är den företrädesvis en *uppfostringsfråga*. Att qvinnouppfostran är en national fråga »in erster Linie» skall ingen statsman i vår tid kunna förneka. Ingenting är förderfligare än att fasthålla den gamla satsen om en principiell olikhet i männens och qvinnornas bildningsbehof. Må vi i stället öppet erkänna att *målet för det personliga sträfvandet* är *förmågan att bilda familj*, samt att *en isolerad*,

från alla familjeband afsöndrad tillvaro är en olycka för män så väl som för kvinnor. För att förekomma denna olycka måste familjelifvet adlas och höjas; det kan ske endast genom att bereda en högre och sannare bildning för båda könen hvarigenom ett stigande mått af andlig gemenskap dem emellan kan vinnas. — — —

Hela familjelifvets framtid hvilar på kvinnans uppfostringsförmåga. Kvinnofrågan är således en uppfostringsfråga af högsta nationella betydelse, hvilken för oss kulminerar i fordran på upprättande af offentliga bildningsanstalter för kvinnor lika som för män. — — —

Kvinnofrågans målsmän kunna å ena sidan fordra full likställighet mellan män och kvinnor i fråga om val af arbete, och likväl fasthålla önskvärdheten af en begränsning å kvinnans sida till förmån för familjen, hvarigenom t. ex. arbetarhustrun må kunna egna sina krafter åt hemmet i stället att utomhus arbeta som en maskin bland andra maskiner. Valet måste dock ställas fritt och kvinnorna få således ej, enligt yrkande af ett visst parti, med maktbud utestängas från fabrikena.

Likasom kvinnofrågan har sina lokala så har den ock sina nationella olikheter. I Tyskland har man t. ex. ännu ej kunnat upptaga frågan om kvinnans politiska rösträtt, hvilken fråga i Amerika deremot gäller som prøfvostenen på en sann vän af kvinnofrågan. Dock behöfva vi alldeles icke hålla oss främmande för frågan eller med ligkiltighet åse alla skrankor, som hämma kvinnans inflytande på samhällslifvet. Så må jag *med särskildt beklagande* erinra om, att här i Berlin, i Preussen, intelligensens land, lagen om offentliga föreningars stiftande rent af förbjuder kvinnors deltagande i politiska möten. Huru skulle man kunna upptaga frågan om kvinnans politiska rösträtt så länge erkännandet af hennes sociala likställighet med mannen ännu icke funnit något uttryck?

Tills vidare bär således kvinnofrågan i Tyskland en hel annan prägel än i Amerika och England. Hos oss måste den samla alla krafter på att häfva de onaturliga hinder, som hämma den fria utvecklingen af kvinnans personlighet. — — —

Den moderna staten — denne må nu kalla sig Tyskland eller Frankrike, Amerika eller England — *måste inse att öfverhufvud ingen samhällsfråga kan lösas utan kvinnans medverkan.* Han tar redan hennes hjälp i anspråk der det gäller att vårda de sårade på slagfältet, då hans egna krafter tryta. Det synes dock vara staten ovärdigt att sålunda göra kvinnans användande till ett svaghetsbevis för sig sjelf. Medgifver man, att det kan vara kvinnans pligt att medverka för statens uppgift på krigets område, der, om någonsin, väl de manliga krafternas företräde borde vara obestridd, så måste kvinnornas rätt att medverka erkännas framför allt der, hvarest fröen till viktiga uppgifter ännu kunna ligga förborgade för statsmannens blick. — — — — —

Quinnofrågan har dock ännu en tredje sida, och det är den internationella. Här synes hon såsom en stor, för mänsklighet gemensam *verlds- och kulturfråga.* Här framträder med växande styrka medvetandet af att målet för allt fortskridande förbisetts; att stora missförhållanden, öfver hvilka vi klaga, måste, till ej oväsentlig del, hänföras till de låga fordringar man ställt på kvinnans utbildning. Derfor är otvifvelaktigt talet om kvinnans *rätt*, gent emot sådana afvisande lagstiftningshandlingar, fullkomligt berättigadt. Men höja vi oss öfver staten, öfver alla tillfälliga, i lagstiftningen framträdande företeelser, så måste vi, ur synpunkten af mänsklighetens intresse, också öfver allt framhålla kvinnans *pligt, hennes pligt att frigöra sig från lifvets småaktiga, onaturliga, förtorkande inflytelser,* för att framför allt en gång tillegna sig måttstocken för lifvets *verkliga värden,* i motsats till de *skenbara,* efter hvilka hon nu ofta ställer sitt lif och sitt mål. Vi må-

ste högt uttala att det stora flertalet kvinnor genom detta öfverskattande af det »intiga», det underordnade, svika sin pligt; vi måste uttala, att kvinnan är ämnad till mensklighetens hjälp, att vara humanitetens första och yppersta tjenare; att hon framför allt måste *uppföstra*, men att hon icke *kan uppföstra* förr än hon förmår att inom familjen vara bäraren af statens och det offentliga lifvets stora idéer, och att hålla borta från familjen det, som just nu genom kvinnan i så hög grad näres och omhuldats, *den småaktiga sjelfvissheten*. — — —

Det är måhända ett af de märkligaste dragen af vår tids riktning, att hvarje betydelsefull fråga inom kort blir en världsfråga. Så frågan om dödsstraffet och om afskaffandet af fängelse för skuld, hvilka båda vid denna tid (1869) sysselsätta alla Europas lagstiftande församlingar. Och hvad betyda dessa båda spörsmål, huru viktiga de än må vara, gent emot kvinnofrågan? Det är tvifvelsutant en borgen för lifskraften, värdet och det sedliga berättigandet af denna rörelse, att hon uppträdte samtidigt i alla kulturstater och gjort sig, om ock ej klart erkänd så dock *känd*, förnummen, såsom ett af mensklighetens högsta intressen. Detta icke emedan kvinnan bör skattas högre än mannen, utan emedan hon århundraden igenom underskattats och försummats. Man har hyst den förderfliga missuppfattningen, att kvinnans okunnighet och låga bildningsgrad vore värnet för familjens helgedom. — Att häfva denna missuppfattning är den viktigaste uppgiften för kvinnofrågans vänner.

Så långt Holtzendorff.

— — — — —

Då vi härmed afsluta vår teckning af kvinnofrågans banbrytare i Tyskland vilja vi för närmare studium af frågans utveckling hänvisa till dess förnämsta organ inom pressen: *Neue Bahnen*, utgifven i Leipzig sedan 16 år af *Louise Otto*, och hennes trogna medarbeterska *Auguste Schmidt*. I Berlin utkomma 2:ne tidningar i ungefärligen samma syfte och väl

redigerade, *Frauen Anwalt* af *Frl. Hirsch*, och *Hausfrauen Zeitung* af *Lina Morgenstern*. Att Nordtyskland sålunda eger ej mindre än 3:ne tidningar för qvinnofrågans belysning, hvartill komma flera tidningar för flickskolans intressen, organer för välgörande fruntimmersföreningar, m. m. samt derjemte är det enda land, som har att uppvisa årliga, flitigt besökta möten för frågans diskussion, synes oss vittna om ett kraftigt och vida spriddt intresse för kvinnans sak. Att qvinnofrågan äfven inom den vetenskapliga världen så väl som inom skönlitteraturen är faktiskt erkänd såsom en af dagens viktigare frågor, ehuru stridiga åsikter göra sig gällande rörande dess lösning, det visas så väl af professor Holtzendorff som Louise Otto, och erkännes äfven af den värderade svenska förf. Edmund Gammal, hvilken eljest ser förhållandet i Tyskland alltför mörkt.

Redan det, att den moderna uppfattningen af qvinnofrågan så häftigt angripes af en Schopenhauer och hans efterföljare, visar att den är en makt, som anses innebära fara, likasom å andra sidan dess erkännande af vetenskapsmän sådana som en Lotze, en Leopardi, en Holtzendorff vittnar att den har goda försvarare. Sant är att man i Tyskland likasom i den skandinaviska norden ännu iakttager en afvaktande men uppmärksam ställning i fråga om kvinnans politiska rösträtt, under det man i England, Frankrike och Amerika gjort den till hufvudpunkt i kvinnosakens program. Prof. v. Holtzendorffs yttrande härofvän torde vara ett troget uttryck af hvad man i den punkten inom de germaniska folken tänker och känner. Sedan det yttrandet fälldes (år 1869) har just icke heller den politiska världen haft att uppvisa några sådana framsteg i humanitet eller visdom, att det kunnat öfvertyga oss om det herrskande politiska rösträttssystemets rättvisa eller lyckliga verkan, och det synes då ganska naturligt att vi tveka för att styrka systemet med att i detsamma inbegripa den nu utslutna halfdelen af befolkningen.

I den utförliga artikeln under rubrik »Qvinnofrågan», i den nya upplagan af Brockhaus konversationslexikon, hvori ämnet betraktas särskildt ur *politisk, social* och *statsekonomisk* synpunkt, förklaras visserligen att qvinnan *aldrig* bör få *direkt* deltaga i statsangelägenheter, men man erkänner att *indirekt* kan det icke förmenas henne, ja, att hon bör snarare uppmanas dertill. Derfor säger artikelförf:n, felar preussiska församlingslagen genom att förvägra qvinnan fri yttranderätt, och tillägger, att redan qvinnans höga uppgift såsom uppfostrarinna kräfver, att hon icke utestänges från sambandet med »die grosse Bewegung des öffentlichen Geistes.»

Vi sluta med att anföra några här mindre kända förf:re, hvilka af artikelförfattaren åberopas: August, Daul, Wachler, Robert König, Weiss, Dohm, Stein, m. fl.

Esselde.

---

23. Minnesrunor.

IV.

Nanna Åsell.

En af de första lärjungar, som utexaminerades från kongl. seminarium för lärarinnor, var N. Åsell, och verkade hon sedan oafbrutet inom sitt vackra kall från 1869 till 1880, då obotlig sjukdom bröt hennes bana.

Nanna Åsell föddes 1842 i Wallentuna församling af Stockholms län, der hennes fader då var skollärare. Senare köpte denne en gård i Angarns församling af samma län, der Nanna tillbragte sin barndom och första ungdom tillsammans med tvänne systrar och en broder, hvilken senare efter började studier dog och mycket sörjdes af Nanna, med hvars skaplynne han var befryndad.

Redan som barn visade Nanna mycken vetgirighet och nästan uteslutande håg för bokligt arbete. Dock var hon på samma gång mycket liflig och vaken för allt som sades och gjordes omkring henne, lyssnade gerna till de äldres samtal, uttalade frimodigt sina egna tankar eller rufvade i tysthet öfver uttalanden, som hon icke förstått eller som sårat hennes känsla för det rätta. Så har hon för den som skrifver detta omtalat huru hon en gång som helt ung hört en prest, på besök hos hennes far, skämtande yttra att han naturligtvis sjelf icke trodde på de historier och underverk, som han enligt sin ed var förpligtigad att tala om från predikstolen, hvilket yttrande på det grymmaste stört hennes barnatro och ingifvit henne en plågsam misstro till människornas ärlighet. Hennes begär efter vetande och erfarenhet af lifvet blef imidlertid oemotståndlig, och på egen begäran och med faderns tillstånd flyttade hon vid 22 års ålder till hufvudstaden, genomgick, utan andra förkunskaper än dem folkskolan då gaf på tvänne år M. Schücks förberedande skola och derefter på trenne år högre lärarinneseminariet, hvarifrån hon tog utträdesexamen med diplom 1868.

Under denna korta men ansträngande studietid trodde sig Nanna Åsell hafva förmärkt åtskilliga missriktningar i lärosystemet, brann af begär att finna bot för desamma, och beslöt att för studier i dithörande ämnen företaga en resa till Tyskland, hvars språk hon fullt beherrskade. En ekonomisk förlust omintetgjorde ty värr denna plan. Hon började i stället en småskola för gossar i hufvudstaden, under hopp att der kunna pröfva och visa riktigheten af sina teorier. Denna såsom alla enstaka småskolor var dock dömd att duka under för ekonomiska svårigheter. Nanna Åsell öfvergick då till folkskolan, hvilken hon egnade troget arbete i 3:ne år. Under tiden deltog hon med lif och framgång i så väl enskilda som allmänna skolmöten och lemnade äfven till denna tidskrift

några goda uppsatser rörande skolfrågan. Hennes åsikter närma sig dem, hvilka senast blifvit uttryckta af signaturen Uffe och »En skolvän», i denna och föregående årgång.

Att skolan börjar för tidigt med tankearbetet och för sent med minnesarbetet och derigenom gör alltsammans till för hårdt arbete, var hennes hufvudsakliga klagan.

Att skolorna måtte åt sina lärjungar gifva, »verkligt såsom säker egendom gifva», alla »rämnena» till det vetande, som anses oundgängligt för en bildad qvinna, samt förmåga och lust att bearbeta dessa på sjelfständigt sätt var hennes allvarliga yrkan. (Se vidare uppsatserna af O. 16 årg., samt diskussionerna vid skolmötet 1875). Stark rättskänsla och strängt ordningssinne ville hon hafva rådande i skolan.

Dessa och andra sina åsikter fick hon tillfälle att temligen sjelfständigt tillämpa då hon 1876 tillträdde föreståndarinnebefattningen vid Visby elementarskola. Denna befattning skötte hon ock till allmän belåtenhet. »Såsom undervisarinna», skrifver till oss en person, hvilken stod hennes verksamhet nära, »utmärktes hon af en ovanlig förmåga att göra sin framställning klar, och saken i fråga åskådlig. Den värma och liflighet, som gjorde sig gällande vid hennes undervisning, lyckades i de flesta fall rycka lärjungarnes hela uppmärksamhet och intresse med sig; ja, hon gjorde sina ämnen kära för barnen, och dref dessa genom kärlek till arbetet till ihärdig flit och studier på egen hand vid sidan af det egentliga skolarbetet. Lycklig kände hon sig i denna verksamhetskrets och var äfven föremål för varm tillgifvenhet från lärjungarnas sida, liksom skolans styrelse öppet erkände hennes framstående egenskaper såsom föreståndarinna.

»Allt hvad som åsyftade höjandet af qvinnans ställning inom hemmet och samhället, allt som kunde lära henne känna och motsvara sitt menniskovärde, fann i N. Å. en varm anhängare och medkämpe. För att i någon mån och inom ett be-

stämdt område få vara till gagns i detta hänseende, yrkade hon ifrigt på upprättandet af en sedlighetsförening i Visby stad. Genom sitt eget varma intresse för saken, lyckades hon vinna åtskilliga andras, och redan sommaren 1878 kom en sådan förening till stånd. Dennas verksamhet måste dock af flere skäl tills vidare begränsas till inrättandet af en hushållsskola. När denna skola skulle stiftas, skydde N. Å. ingen möda för att vinna samhällets understöd för densamma. Aldrig rädd för ogillande omdömen, när hon var viss på det rätta i sitt handlingssätt, rörde det henne föga, att en och annan »undrade» på henne och fann henne »oqvinlig». Hon gick från hem till hem, talade varmt för saken, »tiggde» oförskräckt om allt, som kunde blifva hushållsskolan till nytta, och berättade sedan med af glädje strålande ögon om den rika skörd, hon tyckte sig hafva gjort».

Den menniskoälskande qvinnan måste dock snart lägga ned detta så väl som hvarje annat arbete. Det hjertlidande, hon som ung ådragit sig, tog plötsligt öfverhanden och bröt på en gång hennes ovanligt starka fysik. Dock fick hon först efter långa månaders svåra plågor, i Stockholm våren 1881, sluta sitt nyttiga och arbetsamma lif.

V.

Elisabeth Jerichau.

Elisabeth Jerichau-Baumann er födt i Warschau 1819. Hendes Fader, Kortfabrikant Baumann, var fra Pommern, Moderen, födt Reyer, fra Danzig. Begge Forældre være saaledes af tysk Æt, men den lykkelige Barndom og de paa Omvexlinger rige Ungdomsaar, hun tilbragte i det polske Folks Midte, har dog paatrykt hendes Natur og Væsen et

Præg, der aldrig er forsvundet. Efter at hun som elleveaarig Pige med opladt Sans havde været Vidne til Revolutionen af 1830, tilbragte hun flere Aar hos en Tante i Danzig i næsten ubunden Frihed og under et inderligt Samliv med Naturen. Tyskeren, Ludwig Pietsch, skildrer det ejendommelige Barn som følger: »Medens den fire Aar yngre Broder allerede viste Anlæg i kunstnerisk Retning, interesserede Søsteren, Lisette Baumann, sig tilsyneladende kun for den levende Natur, i det hun foretog et næsten alt for tidlig udviklet praktisk Studium af den. Det magre, opløbne Pigebarn vakte hos de ærbare Borgerkoner og velopdragne, blyssomme Døtre ufordulgt Forfærdelse, naar hun uden Hensyn til Skotøj og hvide Strømper vadede ud i Bluse og Kjole for med Hænderne at fange Frøer og Salamandre, og endnu mere, naar hun rev dem saa vel som Biller og Sommerfugle itu med Fingrene for paa denne Maade at naa en Forstaaelse af dens indre Bygning». Selv fortæller hun, hvorledes hun kunde tilbringe lange Tider i Betragtning og Beundring ved Havet og der finde Trøst for den Mangel paa Forstaaelse, der mødte hende i Hjemmet og Næring for den kunstneriske Begavelse, der var ved at bryde frem hos hende. Som ung Pige udmærkede hun sig ikke blot ved udprægede Talenter i forskellige Retninger (Tegning, Sang, Improvisation) men i det hele ved en kraftig og oprindelig Natur, der traadte i stærk Modsætning til den Sentimentalitet, der i Samklang med Tidens Tone herskede i hendes Omgangskreds. Hun følte Kræfter gjære i sig, men det var dog først efter et længere ophold i Ukraine, hvor hendes Fantasi havde modtaget rige Indtryk af »Halvasiens» brogede Liv, samt efter at politiske Forhold havde truet hendes Faders Formue, at Tanken om hendes Kunstnerkald blev ret levende hos hende. Men da dette først var sket lod hun sig heller ikke kue af den Mangel paa Opmuntring, hun mødte. Efter at Professor Hübner i Berlin havde udtalt en

Fordömmelsesdom over hendes ungdommelige Arbejder, gik hun, 19 Aar gammel, til Düsseldorf, hvor hun i 7 Aar arbejdede til Dels under Vejledning af Professor Sohn og Direktör Schadow. Hun nød her betydelig Anseelse for sit Talent, ja Peter Cornelius skal endog have sagt om hende, at hun var den eneste »Mand» Düsseldorf-Skolen talte i sin Midte; men dog maatte der et Gjennembrud til, för hun ret kunde slaa an. Det forekom hende selv, att hendes egentlige Individualitet ej kom til sin ret, hun isolerede sig derfor, malede paa egen Haand, men var paa Nippet til at opgive det hele, da med et Erindringerne fra hendes Hjemstavn, de Scener, hun under Opstanden havde været Vidne til, stod saa levende for hende, at hun fölte, hun blot behövede at give sig hen til indre Indskydelser for at kunne udrette noget. I utrolig kort Tid fuldförte hun den »flygtende polske Bondeskone med sine Börn» og den »polske Bondefamilie, der vender tilbage til sit afbrændte Hus», og tilfredsstillede hermed ikke blot sig selv og sine Lærere men vandt ogsaa med et Slag Publikum.

Efter saaledes at være kommen til Bevidsthed om sit Talent gik Elisabeth Baumann i 1845 til Rom. Hun havde allerede i Düsseldorf deltaget med Liv og Sjæl i Kunstnerlivet og stiftet Venskab med Mendelsohn-Bartholdy, Immermann (Münchhausens geniale Forfatter) og mange andre. I Rom nød hun i endnu fuldere Drag Samlivet med jævnbyrdige Kvinder og Mænd. Selv skildrer hun, hvorledes hun var nær ved at overvældes af de samlede Indtryk fra den rige, yppige Natur, det brogede Folkeliv og den Hyldest der vistest hende, den næsten i alle Retninger ualmindelig rigt udrustede unge Kunstnerinde, navnlig af hendes Kaldsfæller Det var sandsynligvis i Fölelsen af at være truet af en Fare, at hun fölte sig saa stærkt tiltrukket af den maaske mest heterogene Natur i hendes Omgangskreds, Billedhuggeren

Jerichau fra Danmark, og at det, hvorved han fra først af vandt hendes Hjærte, var en Kritik udtalt over et af hendes Arbejder med en Aabenhed og Hensynsløshed, hun ikke var vant til. Aaret efter fejredes deres Bryllup under livlig Deltagelse fra hele Kredsen.

I 1846 og 47 gjordes der Besög i Jerichaus Hjemstavn, og Fru Jerichau malede nu nogle af sine bedste Billeder, sin Mands og hans Moders Portrætter. Det var forövrig stränge Tider; Mand og Kone maatte ofte leve adskilte, Jerichau var syg og nedtrykt, og hans Hustru maatte paa egen Haand indrette sig som hun kunde bedst i det nye Fædreland, hvor hun havde den Sorg at miste sit först födte Barn, og hvor man i al Fald fra först af ikke hilste hendes Kunst med Bifald. Hun vandt dog Venner, saaledes Johanne Louise Heiberg, vor ypperste Skuespillerinde, hvis Portræt hun malede. Ogsaa Fredrika Bremers Sympathi bidrog til at lette hende hin triste Tid. Efter haanden dagedes det for hende. Hendes Mand blev udnævnd til Professor ved Kunstakademiet og Familien kunde tage fast Bolig i Kjöbenhavn. I 1850 malede Fru Jerichau »Danmark«, en skjön, krøftig Kvindeskikkelse, der maaske til Dels paa Grund af sit nationale Tilsnit tog det danske Publikum med Storm. Hun viste i det hele sin ualmindelige Elasticitet ved den Maade, hvorpaa hun forstod at slutte sig til det fremmede Land. Ikke blot talte og skrev hun paa utrolig kort Tid Dansk næsten som en Indfödt, men ogsaa i Valget af sine Emner viste hun en smuk og fin Opfattelse af den danske Natur. Hun malede saaledes sin berömte »Husandagt« (gjentaget ni Gange) sin »Saaret dansk Kriger«, der findes paa d. kgl. danske Malerisamling, sine ægte danske »Bönderbörn paa Marken, legende med Faar«, foruden en Mængde andre Börn, lyslokkede, blaaöjede, i det hele noget af det smukkeste, hun har givet. Men i sin Maade at male paa blev hun aldrig dansk. Den nationale

Skole, for hvilken et grundigt Naturstudium i Forbindelse med en korrekt og ædel Tegning var Alfa og Omega, kunde hun ikke slutte sig til, og den kunde paa sin Side vanskeligt nok vurdere de Fortrin, der vare hende egne. Man har fremdraget forskjellige Aarsager, for at forklare, at en saa eminent medfødt Begavelse ikke udviklede sig til et mere afgjort Mesterskab. Dels det, at hendes Uddannelse fra Begyndelsen ikke havde været solid, dels det, at hun med den dobbelte Opgave at være Hustru og Moder og i al Fald til Dels at skulle erhverve, underholde Familien, ikke kunde hengive sig til sin Kunst, saaledes som en Mand kan det. Nærmest kommer man dog vist Sandheden, naar man fastholder, at hun malede, som hun maatte male, og hendes Kunst var som hun selv, genial ind til det uberegnelige, stærk indtil Grænserne for det unaturlige, fuld af Sympathi og Kjærlighed til det skønne og gode langt mer end af et gennem Arbejde erhvervet Herredømme over sig selv og sine Midler. Hendes Rigdom paa Ideer kappedes med hendes Arbejdskraft og Virkelyst, hendes elskværdige Navietet var saa stor som hendes ejendommelige Verdensklogskab, og naar hun gjorde det ene Billede færdigt efter det andet, glædede hun sig lige meget over at kunne tilfredsstille sin Skabertrang og over at udføre noget til Gavn for sine kjære. Hendes Begavelse var som en Mands, mere bred, kraftig og rig end fin, hendes Personlighed var en Kvindes, subjektiv, fuld af Indskydelser, manglende Selvkritik. Resultatet blev en kunstnerisk Produktion, der er rig som faas, men som iblandt virkelig skønne og værdifulde Ting indeholder ikke faa middelmaadige.

I 1860 blev Fru Jerichau Medlem af Kunstakademiet i Kjöbenhavn. Hun og hendes Mand havde i den Tid, de havde Bolig i Hovedstaden, samlet en stor Kreds i deres Hus; Fru Jerichau var udtømmelig i selskabelige Overraskelser og

livfulde, originale Ideer. I den sidste halve Snes Aar førte hun et uafbrudt Rejseliv, besøgte ikke blot alle Europas Lande men ogsaa Orienten, Ægypten m. m. Overalt arbejdede hun, næppe har nogen anden Kunstner fremstillet Typer fra saa mange forskellige Egne for det danske Publikum, som hun, men næppe har heller nogen dansk Kunstner vundet den Indgang i fremmede Lande, som hun, der trods sine kosmopolitiske Tendenser dog stedse betragtede Danmark som sit Hjem. Det var nu, da hun var over Treds, hendes Hensigt væsentlig at indskrænke sine Farter bort fra Hjemmet til Sverig og Norge, og skjönt hun endnu med Hensyn til sit Arbejde stod i fuld Kraft, haabede hun dog paa en roligere Alderdom. Uagtet hendes ældste Söns, den lovende unge Maler, Harald Jerichaus Död havde været et haardt Slag for hende og tilligemed andre Familiesorger tæret ikke lidt paa hendes Livskraft, var hun dog endnu fuld af Glæde over det fremspirende Talent, hun fandt hos flere af sine andre Börn, og hvis Udvikling hun fulgte med saa levende Interesse. Hun havde i de senere Aar overrasket det danske Publikum ved at optræde som Forfatterinde först med sine »Ungdomserindringer», derefter med et Mindeskraft over Sönnen og endelig med de endnu ikke fuldt udkomne »Brogede Rejsebilleder». Indholdet af disse forskellige Skrifter var, som man kunde vente det af en saa frisk og ejendommelig Natur, Stilen var trods hendes fremmede Herkomst saaledes, at den giver hende Rang blandt danske Forfattere. Det kan ikke være andet, end at Tabet af en Personlighed, der var begavet i saa mange forskellige Retninger, og hvis Begavelse særlig gik i udadventd Retning, maa föles som et virkeligt Savn i vort lille Samfund.

---

24. "Linden blommar icke än, men snart".

Länge saknade jag re'n de skära
 Tankar ifrån andra verldars fullhet,
 Som bland dagens värf och nyttans tankar
 Falla sakta ned som blom om våren.
 Men jag tänkte: kommer bara sommarn,
 Får jag nog mitt strängaspel tillbaka,
 Finner det väl i en åkers skymning,
 I en dufvas mjuka bo i skogen;
 Eller följer det med bjellerklangen
 Af de mätta hjordar när de tåga
 Hem i aftonlugn igenom dalen.

Sommarn kom. Till marken redan träden
 Sina hvita blomningsskrudar sänkte,
 Ljuft och offervilligt, medan foglar
 Nya löften jublade bland löfvet.
 Morgon bytte sig till qväll, och stilla
 Gökens suck dog bort; men qväll blef morgon.
 Nya fågringar med stunden föddes.
 Nya under med hvar dag sig tedde
 Som när bladen vändas i en saga.
 Högre, herrligare framgick lifvet,
 Fylde sig som i ett klart crescendo.
 Ej i sommarns verld ett snår, en klyfta
 Snart det fanns, som icke log i fågring,
 Ej en sten så hård, att ej mot honom
 Lutade sin kind de små violer,
 Och utöfver mörka djup och branter
 Vilda rösor öfverdådigt klängde

Blommade så allt, blott jag allena,
 Jag, blef efter i min andes tomhet.
 Strängaspelet borta var; jag letat
 Fåfängt, fåfängt genom lundars gömslen.
 Ljus och skugga spelade på löfven,
 Hopp och fruktan stredo i mitt hjerta,
 Och naturen såg på mig med ömkan.

Dock när i den ljumma sommarqvällen
 Vindens flägtar hängde sina harpor
 lekande sin barnalek i gräset,
 Allt var frid, och orons trötta tankar
 Ljufligt somnade på blomsterbäddar
 Söfda lätt af qvällens djupa stillhet.

Nära var mig då helt visst det hulda
 Strängaspel. Men dimman kom och skymde,
 Stängde för min syn hvad dalen gömde
 Och det tycktes mig att blomstren stilla
 Bøjde sina kalkar ned i tårar. —

Bortstött irrar jag ännu och letar.
 Ljungen än ej bredt sin milda glädje
 Under mörka granars allvar. Linden
 Blommar icke än men snart. »O! gif mig,
 Gif mig dessförinnan hvad jag söker,
 Gif en sång åt hjertats djupa längtan,
 Att jag så mig sjelf må finna åter,
 Gif den som ett tecken att jag lefver!» —
 Dock med ångest började jag fatta,
 Att jag trängt mig fram med skor på fötter
 Till det heliga, och sångens vilkor
 Glömt: ej i min ande brännt till aska
 Allt hvad ej i sig bär lifvets löfte,
 Allt hvad anden en gång ej kan föra
 Med sig från en stjerna till en annan.
 Derfor böjer björken sina grenar
 Undan, vill ej i sitt hägn mig taga,
 Linden skakar sorgset på sin krona,
 Och den blida månen öfver skogen
 Höljer i en sky för mig sitt anlet.
 O, så vill jag skynda, natten stundar,
 Ej det är i längtansfull förbidan
 Ibland ängens klockor, men i tålig,
 Trogen kamp mot lifvets nöd och brister,
 Som de himlaburna välljud födas.
 O, så vill jag intet mer begära
 Än att ödnjukt gå bland lifvets törnen.
 Kanske då en gång när år förrunnit
 Sången, den välsignade, den höga,
 Vänder mildt till mig försonad åter;
 Kommer kanske när jag minst det väntar
 Oombedd sitt blomsterlif att blanda
 Uti dagens värf och nyttans tankar,
 Ljuft som åkervindan famnar säden,
 Skymd af den, af ingen sedd, ej anad,
 Lefvande dock trygg sitt lif i djupet.

Sif.

25. Vi voro ju vänner tillsammans.*)

Öfversättning.

Vi voro ju vänner tillsammans
om ljusst eller mörkt det än var,
alltse'n under valnötsträdet
vi lekte i barndomens da'r.
Men nu bor köld i ditt hjerta,
din blick är så molnhöljd och grå,
vi voro ju vänner tillsammans,
och ord skulle skilja oss så!

Vi voro ju glada tillsammans,
ditt skratt gaf på mitt ett svar,
när hoppets källflod än välde
i hjertat så varm och klar.
Nu skrattet flytt dina läppar,
din blick är dyster och grå,
vi voro ju glada tillsammans,
ej ord borde skilja oss så.

Vi hafva ju sörjt tillsammans
och fält mången bitter tår
på grönskande grafvar, som gömma
vår glädje från unga år.
De dyra, de ville dig bedja
ej längre så mulen gå;
vi hafva ju *sörjt* tillsammans,
hvad skulle oss skilja då!

L. G—ii.

26. Moder, o, sjung mig till ro!**)

Öfversättning.

Moder, o, sjung mig till ro,
som förr i lyckliga dagar;
hjertsjuka barnet som klagar,
Sjung det till hvila och ro!

Dödstrött jag längtar till ro.
Kvällsdaggen blommorna döfva,
sörjande pilgrimer söfva,
Moder, o, sjung mig till ro.

*) Originalen: »We have been friend together» ur C. Nortons »The Rose, Thistle and Shamrock».

***) Originalen: »Mother! oh, sing me to rest» af Felicia Hemans, återfinnes i ofvanstående diktsamling.

Tag fogeln hem till sitt bo.
 Ack, tunga de sköflade vårar,
 blott rika på hjertsprungna tårar,
 Moder, o, sjung mig till ro!

L. G—ii.

27. Till qvinnan

vid vårfesten i Upsala den 9 Maj 1882.

Vid Fyris' strand är vår, är vår!
 Det sorlar och det susar!
 Och ungdomshjertat högre slår,
 Och sången högre brusar.
 I våra känslors öfversvall
 Vi skåda ut på Fyris' vall
 Mot skogens dunkla gränser:
 Urminnes fält för hjeltebragd,
 I dag du skimrar som smaragd,
 Och såsom guld du glänser!

På denna solbelysta bygd
 Går sagan långt tillbaka;
 Hon täljer stolt om dåd och dygd,
 Som visste allt försaka.
 Här bodde män, som höllo kärt
 Sitt Svithiod, som dem födt och närt,
 Som höllo frihet värnad;
 När våren kom till Fyris' strand,
 Då sköto drakarne från land
 Och flögo ut i härnad.

Och om än lifvet skiftat art
 Se'n dess vid Öster-Aros,
 När våren kommer, underbart
 Än' samma längtan tar oss.
 Än' dra' vi ut på härnadståg
 Och söka öfver fjerran våg
 Ett sagans gyllne rike.
 Än' ständar samma fosterland,
 Hvars namn har klang kring haf och land,
 Ett land förutan like.

Och ännu som i heden tid
 Tar ödet qvinnoskepnad.
 Hon manar sträng, hon manar blid
 En yngling obeväpnad
 Att kasta sig i farans famn
 Och vinna sig ett frejdadt namn,
 Hur högt sig hindren torna.
 Ja, än' i solens ljus hon står,
 Högbramad och med gullgult hår,
 Ynglingalifvets norna!

Än' vid den väf hon sitter huld,
 Som kallas ungdomslifvet,
 Och väfver silke in och guld
 Af segrars ära gifvet;
 Men, skönjes brist i håg och dåd,
 Hon väfver in en kolsvart tråd
 Och gråter sorgetårar,
 Ty ynglingen är landets hopp,
 Af honom skall ny dag gå opp
 Och nya friska vårar.

På dunkel som på solig led,
 Hvarthän vår längtan sträfvar,
 Hon som en Fylgia följer med
 Och huldrik kring oss sväfvar.
 Och gäller det en strid bestå,
 Och skulle kraften ej förslå,
 Och nederlag vi bida —
 Hon kommer en valkyria lik,
 På kärlek och på frälsning rik,
 Och kämpar vid vår sida.

Och falla vi vid Fyris' våg,
 När härligast vi drömma,
 Hon i sin varma qvinnohåg
 Vårt minne ömt vill gömma. —
 Se, än' är ärans tid ej slut,
 Än' kunna storverk föras ut
 Bland Svithiods fjell och dalar,
 Och än' är kärleken en makt,
 Som vet att hålla trogen vakt,
 Som eldar och hugsvalar!

Hugo Tigerschiöld.

28. Från en studiefärd i Vermland.

Försommaren 1882.

I.

Filipstad och Råmen.

Junisolen uppgick klar. Kaffet var drucket och afsked taget. Vagnen körde fram, och efter några minuter åkte jag i godt sällskap med rask fart öfver frodiga åkerfält, omvexlande med doftrika skogsparker. Grindar öppnades och stängdes, landtställen passerades och ett litet sjukhus syntes på afstånd. Ännu några minuter och vi rullade in i en anspråkslös småstad, hoppade med ständigt stegrad fart öfver torg och bro, ströko förbi en ståtlig kyrka med dubbeltorn och jagade vidare genom ett slags villastad, omgifven af vackra planteringar, tills vagnen med ett ryck stannade vid — Kristinehamns jernvägsstation. Signalen ljöd, ånghästen frustade, och innan vi visste ordet af ilade vi norrut med det tidiga söndagståget.

Saken var den, att jag, som redan två gånger förr gästade anhöriga i Vermland, nu för första gången var på väg till det *egentliga* Vermland, det, som jag längtat att se ända sedan jag som barn hörde »Kolargossen» sjungas och läste Geijers »Minnen». Venerstranden, ehuru fager, med sina sidländta ängar, sina björkbekransade kullar mellan frodiga åkerfält, och derbortom skog och mossar, bär icke den rätta vermlandsnaturens drag. När jag nu för tredje gången besökt mina vänner vid Venern, hade jag därför föresatt mig att utsträcka resan äfven till Bergslagen och Elfdalen, för att se en skynt af Olof Trätäljas och Geijers, Tegnér's och Fryxells mångbesjungna land, och

lära känna något af hemsed och hemslojd i dessa aflägsna, af jernvägsrassel och stationslif ännu oskärade trakter.

Tack vare mina vänner och deras vänner, hade jag fått de bästa anvisningar och de vänligaste förord till sakkunniga personer öfverallt der jag skulle fara fram. Derjemte hade bref förutskickats af mäktiga och välvilliga män, hvilka bref syntes innebära någon trollformel, som aflägsnade alla svårigheter, öppnade gästfria hem och vänliga sinnen, ja framtrollade beqväma åkdon för den resande främlingen i hvad som eljest syntes vara trillornas och »rapphörnas» förlofvade land.

Bättre rustad alltså, än någonsin förr, och dertill försedd med älskvärdt resällskap hade jag börjat färden, hvilken för de första dagarne skulle omfatta *Filipstad* och Tegnér's ungdomshem, *Rämen*, en skapelse af hans svärfader, bergsrådet Myhrman.

Jernvägen förde oss från Kristinehamn utmed större och mindre vattendrag, förbi jernverk och hyttor, till Filipstad — en delvis rätt pittoresk väg, hvilken dock förr, då farleden gick med ångbåt öfver sjöarne, läser varit ännu vackrare. Filipstad, i hvardagslag Filpestad kallad*), har ett förtjusande läge mellan tvänne af en å förbundna sjöar. Den ståtliga kyrkan med en väl vårdad, lummig kyrkogård, nya vackra skolbyggnader och smakfulla promenader, vittna, med flera andra tecken, att en god allmän-anda råder i det lilla samhället. Söndagen firades på ett stilla sätt. Icke ens på restaurationen uppe på utsigtsberget med den lummiga parken, märktes någon stojande munterhet. Mot qvällen lossades de ljusmålade båtar, som lågo i långa rader utmed ån och sjöstranden, och snart befann sig ett stort antal af stadsboarne, och vi bland dem, gungande på Daglösens spegelblanka yta. Somliga lade till vid de spridda landtställena, andra följde de

*) Skämtnamnet har förvidits till smådenamnet »Fyllebyttestad», numera åtminstone fullkomligt oförtjent.

bugtande stränderna utan något mål för färden; vi åter styrde rätt ut mot sundet der en vidare vattenspegel utbredde sig, och sågo den sjunkande solen hölja jord och himmel i herlig färgprakt.

Nästa morgon följde jag min grundsats att hvarhelst jag far fram, göra mig bekant med några af de undervisningsanstalter, som stå den qvinliga ungdomen till buds. Det första besöket gällde stadens elementarskola för flickor, inrymd i ett vackert hörnhus ej långt från hotellet. Skolsalarna, ej stora men ljusa, voro tomma och tycktes bära spår af den så kallade »afslutningen», en förmodan, hvilken bekräftades af de blomsterångor, som mötte vid inträdet i föreståndarinnans bostad, der bland massor af stora blombuketter ett par damer vänligt trädde oss till mötes. Det var föreståndarinnan och en af lärarinnorna, den förra mig väl bekant från besök i Kongl. Lärarinneseminarier för längre tid sedan. Hon tog vänligt emot oss och syntes glad att få besök af personer, intresserade för hennes verksamhet. I korthet fick jag nu lära känna skolans historia, hvilken haft sitt ursprung i några upplysta och framstående mäns initiativ, till följe hvaraf kommunen lemnade årligt bidrag af 1,500 kr., hvarjemte ett statsanslag af 500 kr. beviljats. Skolan var blott femklassig och antalet lärjungar ej synnerligen stort, enär sådana kunde påräknas endast från stadens bildade familjer, icke såsom eljest är vanligt, från den kringliggande traktens. Rektorn i gosskolan skötte undervisningen i modersmålet. Presterskapet hade icke tagit någon befattning med skolan men intresserade sig för henne. Skolans styrelse utgjordes alltså af idel lekmän, och förhållandet emellan dem och föreståndarinnan var i allo godt. På fråga om hvilka resultat skolan medförde för de utgående lärjungarne, svarades att några tagit plats i folkskolor, andra sökt anställning i handelsbodas, men flertalet stannat i hemmen. Någon håg att gå vidare i kunskap förmärktes sällan; kanske fanns icke heller

tillfälle dertill. På tal om de olika läroämnena befanns, såsom vanligt, slöjden vara det mest vanlottade, i det man deråt kunde egna endast ett fåtal timmar i veckan. Aflöningen var den vanliga, 1,000 kr. för lärarinnor och 1,200 kr. för föreståndarinnan, hvartill för den sednare kom ved jemte en *vacker* och *sund* bostad. Det senare är en fördel, som landsortens flickskolor hafva framför hufvudstadens läroanstalter, (Kongl. Seminarium för lärarinnor *icke* undantaget) hvilkas föreståndarinnor ofta äro vanlottade i afseende på bostad. Då samtalet föll på den qvinliga folkskolan i staden, fann jag snart att här, såsom blott alltför ofta, knappast *någon* gemenskap fanns mellan den högre och lägre flickskolans ledare. Man medgaf villigt att intressena borde vara samfälda och att man kunde hafva mycket att inhemta af hvarandra, men något närmande hade likväl aldrig »blifvit af».

Som dock folkskolans slöjdlärlärarinna bodde i huset och der hade sina lärosalar, bad jag att blifva förd till henne. Här uppstod nu ett temligen lifligt samspråk om den ännu olösta frågan, hur slöjdundervisningen i mångtaliga klasser bör på förnuftigt sätt ordnas. Den ifrågavarande slöjdskolan hade ursprungligen varit en af stadens damer upprättad »barnvårds- och arbetsinrättning». På sednare tiden hade anstalten öfvergått till blott en slöjdskola för folkskolans flickor, hvilka mottogos vid 11 års ålder för att lära sig all slags huslig slöjd. Dit räknades äfven väfnad, för hvilket ändamål ett antal små nätta skolväfstolar anskaffats. Arbetena voro goda och visade inflytande af hushållningssällskapetets väfskola, hvilkens föreständerska fått någon tids undervisning hos Handarbetets Vänner. Lärarinnan klagade med skäl öfver svårigheten att mottaga lärjungarne först vid 11 års ålder, då en hel del äro fullkomligt okunniga, hvaremot andra fått den första undervisningen i hemmet. Om jag ej misstager mig, gaf skolan mat åt de fattigaste barnen och stod alltjemt under bildade damers

uppsigt. — Men tiden för vår afresa närmade sig, med ett godt intryck af hvad vi hunnit se af flickskoleväsendet i Filipstad, sade vi de vänliga lärarinnorna farväl, önskade dem god framgång i sitt vackra värf och erhöilo af dem sköna blommor till minne af vårt sammanträffande.

En kort stund sednare åkte vi i en temligen beqväm vagn genom stadens gator ut till landsvägen, som för till Nordmark och Dalkarlsjö. Det bjerta solsken, som gjort morgonen så vacker hade nu bleknat. Strömoln uppstego och tycktes vilja än gömma, än åter plötsligt för korta stunder uppenbara himladrottningens glans. Ibland fångade de i underliga knippen hennes gyllene strålar och spredo dem likasom under lek, än öfver ett sädesfält högt uppe i skogen, än på en skummande forss, som bröt fram mellan berghällar, allt medan de svepte de närmaste föremålen i dunkel. Då och då stänkte de i våra ansigten en lätt regnskur. Under denna sällsamma belysning syntes oss landskapet präktigt: skogklädda höjder stigande allt högre öfver och bortom hvarandra, långsträckta sjöar, strida strömmar, dunkel furuskog utmed vägen, vikande här och der för jernverk och grufvor; eljest föga spår af människoboningar och knappast någon enda mötande vandrare. Så förgick en timme. Nu tilltog regnet och insvepte i sina afundsamma töckenslöjor landskapet, hvars ytterlinier blott svagt framskymtade i storartade former, stigande allt högre mot den molntäckta himlen. Ofta kunde det ovana ögat knappt skilja mellan dimbilden, molnväggen och skogshöjdernas afrundade eller långsträckta former. Hade vi varit begåfvade med mindre godt reslygne och icke som nu, tillhört det slags folk, som älskar naturen i alla hennes skepnader, äfven den drypande, så hade vi kanske suckat öfver ett oblidt öde och försökt att sofvande glömma förtreten. Nu togo vi saken från den motsatta sidan, spejade efter naturskönheter, när helst regnhöljet glesnade, och anade dem der de kanske icke fun-

nos. Hvem vet för öfrigt om ej den nyktra middagsolen kommit landskapet att framstå mindre storartadt än nu, svept i manteln af den halft genomskinliga dimman, under hvars sväfvande former det växte och bytte färg och gestalt likt en hägring.

Vid Nordmarkens gästgifvaregård läto vi hästarne hvila en stund och förfriskade oss sjelfva och körsvennen ur den medförda matsäckskorgen. Under tiden studerade vi »herrarnes», troligen landthandlarens, rum, dit vi blifvit införda, och funno det försedt med ömma scener i miserabla oljetryck, diverse populära kuriosa på byrån, och på skrifbordet en gitarr och en kopiepress i syskonlig sämja.

Så bar det åter af, alltjemt uppåt, tills vi nådde Dalcarlsjön, som enligt den präktiga karta vi medfört *) ligger 1,007 sv. fot öfver hafvet. Här dröjde vi något längre i gästgifvarmors lilla kammare, prydd med hemväfda hvita gardiner, samt på dragkistan vaser med vackert gräs och — pappersblommor! I det snygga köket bommade mor till en väf medan potatisgrytan kokte och tre små barn lekte omkring henne. På min fråga svarte hon att »till slitnings» nyttjade de mest hemväfdt; starkare blir det, tillade hon, »och när en då tar si' egen ull, så blir de' fell int' så dyrt heller som köptyget»). Mannen hade förr haft ett torp under Lesjöfors bruk, tror jag, men fått byta det mot gästgifveriet, hvarjemte han körde kol med egna dragare, och ansåg sig härmed hafva fått bättre förtjenst. Hustrun bar denna prägel af ett tungt lif och en passiv undergifvenhet, som är utmärkande för landsbygdens obemedlade qvinnor.

Så fortsatte vi vår regnfärd. I trots af hvad kartan sagt, tyckte vi oss ännu länge vara i ständigt uppåtstigande, hvil-

*) Karta öfver Vermlands län, sammandrægen af A. E. Törnebohm år 1880 såsom grundlag för en geologisk öfversigtskarta.

**) Återgifvandets af folkspråket sker ur minnet och har intet anspråk på att korrekt beteckna uttalet.

ket gaf en tröttande känsla i nacken och erinrade mig om den unga flickans klagan, i en af miss Edgeworths romaner, öfver huru det är »so wearisome to look up». Längre fram följde vägen, utan skydd, tätt intill långsträckta sjöar och steg åter upp för väldiga skogsperspektiv, för att böja sig utmed ett nytt vattendrag, till dess ändtligen hytta och bruksbyggnader började framskymta genom det tilltagande regnet. Vi passerade en gammalågs manbyggnad på terasser, kantade af jernstaket med urnor, och svängde derefter ned till den lilla vackra byggnad, som utgör bostället för skogsförvaltaren på Råmen. Här möttes vi af ett vänligt ungt par af tysk börd, vänner till min reskamrat, en sen och förträffligt smakande middag samt ett soffhörn för välbehöflig hvila. Först mot qvällen då regnet upphört gjorde vi en vandring till skogsparken, med den vackra utsigten öfver sjön och de berömda namnen af Esaias Tegnér och hans fästmö, ristade, icke i björkens, utan i klippans sköte. Derför hade icke heller

»De runor grott med fröjd och gamman
Liksom de ungas hjertan samman»,

utan stodo enstaka och mossstupna i den hårda graniten. På samma sätt syntes för öfrigt hela den Myhrmanska familjens initialer här och der inhuggna i stenen.

Vi fingo nattqvarter i herrgårdsbyggnadens gafvelrum, en trappa upp, detsamma som Tegnér med de unga Myhrmännen bebott. Det var en underlig känsla att taga i besittning denna kammare, der den store skalden drömt sina ynglingadrömmar och rufvat öfver sina klassiska författare ofta natten i ända, för hvilket ändamål, såsom man ännu berättar, den yngsta, redan i hemlighet älskade och älskande dottern i huset, smugglade till honom ett och annat talgljus, som hon sjelf varit med om att stöpa. Der var det kanske han låg framstupa och läste sin Homer; här i fönstret åter diktade han måhända qvådet till sin hembygd och såg hur sommarnatten

vrider ur sitt hår ett perleregn af dagg, och stjernorna slockna
på hennes ljusblå slöja,

»då skrämnd och snar sin tysta vagn hon styr
emellan dag, som skymmer och som gryr.»

Någonting snarlikt sågo också vi, men, som naturligt var, i långt mindre poetiska syner. För oss förvandlades sommar-nattens ljusblå slöja till något som liknade en smutsig säck, och daggens perleregn tog form af simpelt hållregn. Söfda af dess strida fall, samt tröttade af den långa resan somnade vi också helt prosaiskt och vaknade utan att hafva drömt.

Vårt första morgonbesök gällde förmaket på nedra bott-
nen, hvilket bibehållits i oförändradt skick sedan »Bergsrådets»
tid, hvilken är densamma som Tegnér's. Här studerade vi
med intresse slägtdragen i en grupp af Myhrmanska familje-
porträtt, medan vi hörde berättelsen om släktens historia, sam-
manväfd på äkta germaniskt sätt med egendomens, och full
af intresse. Statyetten af Tegnér fullbordade porträttserien.
Vidare sågo vi en samling kuriosa och släktminnen, deribland
några vissnade myrtenkronor, vemodiga intyg om förgängelsen
af all jordisk sällhet. På en af kronorna återstod endast stål-
trådsställningen. Kanske hade den smyckat Tegnér's brud,
hvilken, enligt Böttigers uppgift, flätat sin krona af simpelt
lingonris. De gammaldags möblerna med sitt trefligt hemväfda
öfverdrag, byråar, spegel och ljuskrona af egendomliga former,
små taflor, »à mon cher père», utsydda med gifvarinnans hår,
eller silke af samma färg, på gulnadt sidensars, slutligen och
icke minst de konstmessigt målade väggarne, gåfvo rummet en
prägel af enkel men redbar lyx och trofast slägtkärlek, som
stämde väl med hvad vi fingo höra om det gamla bergsråds-
paret och dess familj. Väggmålningarne bära årtalet 1793 och
initialerna G. H. S. Hvarje vägg bildar ett helt för sig.
Midtelfältet, afsedt för taflor, är infattadt i en lätt fantastisk
ram, omslutande små medaljonger med mytologiska figurer.

Derutanför avslutas det hela på sidorna med öfver hvarandra utförda bilder af årstiderna, våren representerad af ömma fogelpar, sommaren af sädeskärfvar, hösten af svällande drufvor, vintern af en hare, hängande framför den blossande elden. Utanför fönstren ses blomsterparterren och der nedanför sjön.

Regnet hade ånyo börjat och de lockande planer för utflygter i de vackra omgifningarne, som vårt värdfolk uppgjort, måste öfvergifvas. Blott stundtals kunde vi göra några korta vandringar. Från dem hemförde vi sköna, om ock flygtiga bilder af sjön med sina holmar, hägrande i dimman; derbortom långsträckta, skogbeklädda åsar; längst bort blånande berg, försmältande i molnen, ofta kanske förvexlade med dem.

Ett besök hos en uråldrig gumma vid bruket var intressant och lärorikt. Hon hade varit gift med trädgårdsmästaren och på fritider mycket hjälpt till vid herrgården. Mycket visste hon därför att berätta om de gamla, goda tiderna. »Berrsrådinna» hade varit en god men kraftig matmor, hvars tjänstfolk spann och »vof» vintrarne i ända, för att fylla det rika linneskåpet. Linet »bråkades», så väl för herrskap som underlydande, *med vattenkraft*. Men allt det der var nu förbi, förklarade gumman med en suck. Snart fick jag henne dock åter att språka då hon omtalade, att man i hennes ungdom nyttjat en särskild bergslagsdräkt af blå kjortlar, kantade med brokiga band, och att denna dräkt burits äfven af herrskaperna och kallats Helleforsdrägten, emedan den påfunnits af herrskapet på Hellefors. Hon omtalade de forna, nu aflagda midsommardansarna med spelmän och traktering, blef helt stött då jag satte i fråga huruvida hon mindes Tegnér och hans bröllop, m. m. En stund grep henne en fruktan att det icke gick an för henne att vara så der förtrolig med förnämt folk. Då spred sig hastigt en skär rodnad på de skrynkliga kinderna, hon mumlade något om att hon »varit med folk förr» och nog visste sin plats, och derpå flyttade hon sig med en

snabb rörelse till bortersta hörnet af den gamla träsoffan der vi sutto. Jag smålog, hotade henne att flytta efter, lät handling följa på ordet, och snart sutto vi åter förtroligt språkande. Jag fick då veta att hon varit barnmorska, och skött sin tjänst så länge hon »rådde». Såsom gift med trädgårdsmästaren hade hon haft fri bostad vid bruket efter gammal sed. Sedan hade dock saken väckt någon tvist. Som hon »int vill' kif' um stufva», så lemnade hon den och »sku fell nu vatt socknens barn» — — — »Ja», inföll litet stolt, den bergsmansmor, hos hvilken den gamla bodde, »um nå'n betalning kun »kum» i fråge», hvilket naturligtvis aldrig var tänkbart så länge hon frivilligt hade hand om henne. Hur många mödrar hon vårdat och hur många barn hon hjälpt till lifvet hade madam Hempel aldrig antecknat. Nog visste hon »att di nu för tiden förde bok på tocke arbet' också»; men hon hade alltid tänkt, att »Vår Herre förde bästa räkningen». — Det hade för det mesta gått bra och det var det bästa.

Långt ifrån missnöjda med vår förmiddag, grämde det oss, att se vårt värdfolk helt nedstämda öfver sina gästers otur. Regnet började näml. efter middagen att formligen ösa ned och hindrade alla försök att vidare studera Rämen. Vi föresatte oss då att trotsa de elaka luftandarne och göra aftonen riktigt trefflig för både oss och det unga par vi gästade. Uteslutande hänvisade till hvarandras älskvärdhet, började de och vi att göra upptäckter på detta område, som under andra förhållanden kanske uteblifvit. Tankar utbyttes, historier berättades, ordspråk jemfördes, poesi lästes. Slutligen upptäcktes inom det lilla sällskapet en mjuk och klingande sopran samt en ej alldeles föraktlig pianotalent, ja till och med ett geni i den tekniska vägen, som förstod att hela något, som gått i olag på det nya pianot. Och så fälldes alla gardiner, ljusen tändes, barnen skickades till sängs, utom en liten elflik flicka, som tiggde sig qvar, och nu uppfördes en hel aftonunderhållning

efter improviseradt, men derfor icke mindre intressant program. Än var det några af Schumans vackraste visor, än en af Beethovens sonater, än ett »Frage nicht!», »En moders bön», en »Ständchen», eller ock en preludie med tillhörande legend om Chopin och George Sand i det gamla asturiska klostret — ett intermezzo, som alls icke förlorade på att beledsagas af det fallande regnets brus.

Efter en sålunda tillbragt afton skiljdes vi sent och vaknade vid solsken. Tacksamma för tysk gästfrihet på svensk botten, sade vi vårt vänliga värdfolk tidigt farväl. Återfärden gick raskt. Bergslagsnaturen låg nu obeslöjad framför oss. Vattendragen voro ytterligt svälda och vi kände oss ganska benägna att antaga sanningen af den pratsamma kuskens påstående, att »*vår Herre glömde skilja vattnen från landet då Han skop Vermland.*»

Tidigt på eftermiddagen befunno vi oss vid jernvägen, redo att fortsätta färden till Uddeholm.

Esselde.

29. Nya böcker.

Fra det daglige lif. Af forf. till En ung Piges Historie.

Den älskvärda, blida och dock i afseende på karakteren af sin diktning så fasta förf:n till »En ung Piges Historie», till »Anna» och »Skatollet», hvilka torde beteckna höjdpunkten af hennes författarskap, är alltför väl känd och älskad af flertalet af våra läsare för att behöfva vårt förord. Vi vilja här blott å hennes svenska vänners vägnar helsa henne välkommen åter, efter som det är länge sedan hon skänkte oss några af sina älskliga verklighetsbilder. Vi vilja glädjas åt att hon är sig lik utan att därför upprepa sig, ja att hon, såsom den ypper-

liga skizzen af *Det gamle Postbud* visar, ännu har kraft att gå framåt, att öfverträffa sig sjelf. Slutligen vilja vi bedja hennes vänner, att de icke må låta afskräcka sig af en och annan modern kritiker, hvilken förkunnat sitt ringaktande af bilderna ur hvardagslivet på den grund, att de icke äro moderna, eller, enligt det gängse uttrycket, realistiska nog. Som bevis härpå anföres i synnerhet ämnet för den längsta berättelsen, eller utvecklingen mellan ett par äkta makar, hvilka, då de finna att de äro *ett* i allt, blott icke i det öfver allt annat viktiga, — uppfattningen af livvets ändamål och vägen till dess uppnående, — söka, utan allt inbördes tvång eller öfvertalande, närma sig hvarandra äfven i detta, och lyckas, men först under intrycket af stor nöd och hotande skiljsmessa. Hvad man här med rätta kunde anmärka är, att sökandet, kampen och den personliga segern äro förlagda uteslutande inom mannens själ; att hustrun icke kommer vidare, utan förblifver densamma, som hon var då hon först framställes för läsaren. Men det är icke detta, som man tadar, utan det att sådana omvändelser från religiös liknöjdhet till personlig öfvertygelse — från den egna viljans och det orubbade sjelfförtroendets väg, till den af Guds vilja utstakade vägen genom lifvet, som här kallas »Kirkestien», — väljas till ämne för dikten. Man påstår, att sådana skildringar tillhöra en öfvervunnen ståndpunkt, att de äro blotta idealistiska drömmar utan verklighetsgrund, och därför kunna af den moderna kritiken med skäl ringaktas; och i samband härmed förklaras att förf:n på denna afväg åt idealismen förlorat den förmåga af karaktärs-skildring, som hon förr egde, m. m. Vi äro öfvertygade, att förf:ns svenska läsekrets ej delar denna ultra kritiska uppfattning. Hvad anmärkningen mot bristande realism beträffar, så hemställa vi huruvida icke förhållanden, som man esomoftast ser upprepas omkring sig, t. ex. den ena makans inflytande på den andras lifsåskådning, få anses höra till livvets reali-

teter, vare sig det nu är en kyrklig eller antikyrlig uppfattning, som blir den segrande. Och hvad beträffar förf:ns för-måga af karaktärsteckning, så behöfva vi endast hänvisa till *Det gamle Postbud*, för att vederlägga kritikens påstående. Det är sannt, att denna karaktär är icke mycket konstigt sammansatt, och förf:n låter den icke ohjelpigt gå under i kampen mot ödet eller sig sjelf, utan man får vara med om en upprättelse, en försoning. Detta tyckes nu i den moderna kritikens ögon vara alltför gammalmodigt och tarfligt; men månne det därför är mindre verkligt, mindre *sant*?

Bästa svaret på frågan gifver kanske följande sammanfattning af

Den gamle postbärarens historia.

Postbäraren är ännu alltid en viktig person på landsbygden. Så var han ock i den aflägsna trakt, der berättarens familj slagit sig ned förliden sommar. Han stannade under den stora linden då familjen sjöng sin morgonpsalm första dagen och infann sig sedan alltid punktligt. Intresset väcktes, samtal inleddes: Hade Anders Jensen aldrig varit borta från hemtrakten utom i tjensteärenden? »Jo», svarades det, »en gång — i fängelse». Husfadern, som gjort frågan ryckte ofrivilligt till, men hejdade sig ögonblickligen, räckte postbäraren handen och utbrast: »Ära åt den, som rest sig!» Postbäraren log vemodigt. »Det gjorde ej mera ondt att tala derom. Gud hade varit så god emot honom». Det gamla färade ansigtet strålade af frid. Och så satte Anders Jensen sig ned och förtäljde sin historia. — — —

Redan denna början af berättelsen kunde fritaga förf:n för förebräelsen att brista i originalitet eller sakna förmåga att i några få drag antyda karaktären. — — — Kommer sedan berättelsen om den lilla pojken, som fick ärfva postbärarens be-fattning efter fadern, om hans lif i hemmet med den ömma men smågmatande modern, hans förhållande till postmästare-frun, som ville lära honom beherska sitt våldsamma lynne, hvilket sjöd upp vid skolpojkarne kitslighet, hans studier på lediga stunder, hans nattvardsläsning och hans öfvertygelse att det skulle gå som en dans att hålla de löften han der aflagt. Alla dessa förhållanden äro grupperade kring hans hjerte-förhållande till hjulmakarens ljuslockiga Greta, som gerna

lyssnade till hans förslag, hur de i framtiden skulle bygga bo tillsammans, blott hon finge fullt upp af allting, sluppe arbeta och släpa, och framför allt förskonades från att hafva Anders' gamla tråkiga mor i huset. Kom så tiden då Anders skulle gå bort i rekrytskolan. För sina besparingar hade han köpt ett jordstycke, som träskomakaren lofvat sköta åt honom. Den sista sparpennningen tänkte han köpa bränsle för åt mor till vintern; men hur det var, köptes i stället en trolofningsring åt Greta. Då Anders efter ett par års frånvaro återkom var allt förändradt. Greta var fagrare än någonsin, men hjulmakarens förklarade hennes gamla förbindelse som blott barnlek; nu skulle hon ha den rike Nils Bertilson, som öfvertagit Ängsgården. Anders blef utom sig och uppfordrade Greta att öppet förklara sig för hans fästmö. Men nej, det vågade hon icke: det var något i Nils Bertilsons ögon, som man tvangs att böja sig för. Anders vredgades, Greta blef rädd och slet sig ifrån honom. Då sjöd det onda sinnet upp hos den unge mannen, han gick full af raseri inåt byn, råkade i lag med mjölnarens Hans och några andra, som gåfvo honom sårande stickord om hans trolofning; Anders förlorade då all besinning och började en knytnäfskamp. Hans drog knifven, Anders följde exemplet men var den starkare och hejdade sig först då han såg sin knif i bröstet på Hans och denne dignande maktlös till golvet.

Derefter följer berättelsen om brottslingens stumma förtviflan, hans öppna bekännelse, den första fängelsetiden, Gretas återskickade ring och hennes giftermål med ängsgårdsbonden, fångens glädje då postmästarefrun sade honom att Hans skulle komma sig, hans stolthet och lättretlighet gent emot de andra fångarne, slutligen den underliga darrning, som bemäktigade sig hans högra hand hvarje gång det onda sinnet ville få makt med honom. Men förmildrande omständigheter hade blifvit framställda, fängelsetiden förkortades och så skulle Anders åter få börja sin tjänst som postbärare. Då han återvände hem och såg modern så åldrad, men stugan prydd som till fest, kastade han sig på sängen och gömde ansigtet; men när han kände den gamla moderns kyss på sin högra hand, var det honom som hade den blifvit renad. Hade modern haft det mycket svårt under hans fängelsetid? Nej! osynliga händer hade skött jordstycket, bränsle hade burits till henne, hon visste ej af hvem, och ibland låg en färsk bulle på bordet, Gud vete hvarifrån! När Hans kom på benen hade han burit till henne en säck mjöl, och det var han som hos domaren fört Anders' talan. Detta glädde Anders allra mest. Nästa morgon började han med tungt hjerta sin vandring, besluten att tåligt bära allas förakt. Men hur förvånades han ej att

se Hans vid qvarnen komma honom hjertligt till mötes och och erkänna, att han sjelf hade en god andel i olyckan. Längre fram såg han några bönder stå och tala tillsammans. De vände sig bort då de sågo den frigifna; blott *en*, en honom okänd, högväxt man med djupa ögon, lyfte på mössan, gick emot honom och sade högt: »Stor orätt har du lidit Anders. Hade jag vetat allt, skulle jag aldrig gått dig i vägen».

Så kom söndagen och mötet i kyrkan med alla bekanta äfven Margareta, som fager men blek gick, på mannens bud, emot honom, spörjande: »kan du förlåta?», hvarpå Anders önskade välsignelse tillbaka, och kände hur bitterheten vek ur hans själ, fastän lifvet låg tomt och glädjelöst framför honom.

Hur äfven denna ödeskänsla småningom häfdes; hur, när Greta och Bertil fingo en son, denne blef ett samband mellan mellan dem och honom; hur han kom derhän att sjelfmant besöka Ångsgården — allt, detta med tillhörande fina och och vackert tecknade detaljer, måste vi lemna åt läsaren att sjelf söka reda på. Här anför vi blott, hur när åhörarne efter slutad berättelse sporde: Och lefven I då nu i frid och glädje med hvarandra? den gamle postbäraren svarade: »Ja visst. Hur kan det vara annorlunda, eftersom vi tjena samma mästare!»

Vi tillägga, att boken under titel: *Ur hvardagslifvet* är i god öfversättning utkommen i hr Alb. Bonniers romanbibliotek, och uttala vår förhoppning, att den måtte få sin välförtjenta plats på ungdomens bokhylla i alla hem der man älskar en på samma gång frisk och from läsning.

Af annan god litteratur nämna vi här de nya upplagorna af *Irvings Alhambra*, och *Laboulaye's Fyrväpplingen*, samt Lambs *Shakespeare's sagor*, alla tillhörande romanserien *Vitterlek*, utgifven på Hjalmar Linnströms förlag och tillgängliga hvar för sig till det mycket billiga priset af 1,50.

30. En kvinlig resestipendiat.

Föreningen Handarbetets Vänner har, på ansökan af sin ordförande och med påpekande af att föreningen saknar medel att sätta sina ledare i tillfälle att genom resor i utlandet göra studier af den likartade rörelse af textilarbetets förädling, som inom alla länder pågår, och samtidigt bereda rum och erkännande för den svenska grenen af detta arbete, erhållit ett resestipendium af 700 kr. att under Maj—Juni

månader innevarande år användas af föreningens direktris, fröken *Anna Fleetwood*, i ändamål, dels att i London studera dervarande rika samlingar af forntida konstindustriella föremål och dessas användning för nutida behof, dels ock att vid den skandinaviska utställning, som skulle ega rum i South Kensington-museum, lemna upplysningar om de egendomliga arbetssätt och stilarter, som utmärka den gammalsvenska konstindustrien.

Fröken Fleetwood företog resan tillsammans med doktor O. Montelius, hvilken hade sig förelagd en snarlik uppgift. De svenska ombuden rönte den största välvilja af museistyrelsen, och biträdde å sin sida verksamt vid den skandinaviska utställningens ordnande. Så deltog fröken Fleetwood i uppställningen af den engelska katalogen och lemnade alla erforderliga upplysningar om de gammalnordiska textilföremålen, hvilka, likasom utställningen i allmänhet, väckte lifligt intresse hos publiken.

Genom direktören vid S. Kensington-museum, Sir Philip Cunliffe-Owen blef fröken Fleetwood förestånd för museets öfriga direktörer, hvilka gjorde allt för att underlätta hennes studium af de rika skatter af textil konstindustri från olika åldrar, hvilka förvaras i museets skiljda afdelningar. Härigenom sattes fröken F. i stånd att göra jemförande studier af den österländska textilornamentiken och den som förefinnes i gammalsvenska allmogearbeten, hvilka studier böra kunna blifva af stor vigt för föreningens uppgift. Fröken F. blef äfven genom Sir Philip satt i beröring med ledarne af institutioner likartade med den, som hon själf förestår.

Handarbetets Vänners direktris fick sålunda rika tillfällen att göra studier, inhemta insigter, och knyta personliga förbindelser, hvilka böra blifva fruktbarande för föreningens sträfvanden. Derjemte har hon till föreningen hemfört gåfvor af värderika planschverk, handböcker och mönstersamlingar, innehållande en rikedom af företrädesvis orientaliska motiv, af hvilka en del redan äro under utarbetande för föreningens konstafdelning. Man kan således tryggt hoppas, att det första resestipendium för dylikt ändamål, som af offentliga medel tilldelats en svensk kvinna, skall visa sig fullt motsvara de anspråk man med rätta kan ställa på dessa mottagare.

Mönsterbladet i detta häfte återgifver en ruta och en kantspets af skåniskt nätarbete. Kantspetsen kan äfven användas till mellanspets för lakan, då den knytes med teml. grof linnetråd och trädes med flerdubbelt, otvinnadt linnegarn.
